



Twitter savaldzināta vai datos balstīta valsts pārvalde?

Publicēts: 15.01.2021.



Ieva Ilvesa

Valsts prezidenta padomniece informatīvās telpas un digitālās politikas jautājumos

Ja ne ik dienu, tad katru nedēļu redzam postu, kādu reālajā dzīvē nodara sociālajos medijos izcēlies konflikts. Pēc nesēnā uzbrukuma ASV Kongresam vai arī Twitter tapušiem politiskiem lēmumiem Latvijā, kārtējo reizi varētu ironizēt, ka esam nonākuši turp, kur tiekušies – emociju vadītā informatīvā telpā, kas ietekmē ikvienu no mums. Sociālo mediju panākumi un radītie mīti ieplūst tradicionālo mediju formātos – laikrakstos, ziņu portālos, TV un radio – un galu galā ne tikai sasniedz dzirdīgas ausis, redzīgas acis, bet motivē cilvēkus rīkoties savā ikdienas dzīvē. Šī informācijas telpa ietekmē mūsu rīcību ne tikai izvēloties sev tīkamo kurpju pāri, bet arī lemjot par valsts nākotni.

Tas nenāk kā pārsteigums, zināmā mērā tam esam rūpīgi gatavojušies. Ne viena vien sabiedrisko attiecību stratēģiskā diskusija veltīta tam, kā valsts pārvaldes darbu emocionāli saistošāk pasniegt moderno mediju telpā. Garlaicīgi fakti, gari pētījumi vai zinātniski raksti zaudē savu pievilcību, tos parasti neiesaka izmantot sociālajos medijos, labāk izskan personificēta un emocionāla ziņa. Tomēr nepārtraukta jaunrade un prasmju apgūšana sociālajos medijos nav veicinājusi uzticību valsts pārvaldei. Varbūt esam neprasmīgi tviterotāji? Bet varbūt ir jāmaina valsts pārvaldes pieeja politikas veidošanā?

Kā atgūt sabiedrības uzticību valsts pārvaldei?

Tehnoloģijas ir revolucionārs rīks ikvienā nozarē, ja to izmanto ne tikai kā aksesuāru, bet noteiktu mērķu un uzdevumu izpildei. Valsts pārvalde nav izņēmums. Digitālie risinājumi mums ļauj ne tikai uzlabot valsts pakalpojumus, pārnesot tos e-vidē vai nodrošināt attālinātu darbu un mācības COVID-19 laikā. Tie dod iespēju mums uzlabot valsts politikas veidošanu kopumā.

Šo pieeju var apzīmēt dažādi, bet pēc būtības tā nozīmē vienu – veidot datus balstītu politiku. Dati neaizstās politisko lēmumu pieņemšanas procesu un viedokļu daudzveidību. Joprojām būs nepieciešams rast kompromisus, izsvērt prioritātes un pieņemtos lēmumus skaidrot sabiedrībai, tai skaitā emocionāli uztveramā veidā. Tomēr emocijas un Twitter balstīta domāšana nedrīkst kļūt par primāro jeb reizēm vienīgo avotu politikas veidošanā. Valsts pārvaldei ir jāspēj analizēt jau pieejamos datus, kā arī mērķtiecīgi un pamatoti tos iegūt, apkopot, lai izprastu situāciju, modelētu rīcības scenārijus un risinājumus.

Dati izsvērtas un pārredzamas politikas veidošanā

Atgriežoties Latvijā pēc ilgākas prombūtnes, esmu pārsteigta, ka mūsu politiskajās diskusijās ļoti maz ir atrodami dati un to analītika. Kādam šķiet, ka e-paraksts ir izcils, citiem – pilnīgi nelietoājams. Vieni slavē ātru internetu, citi sūdzas, ka skolās ir nepietiekama interneta jauda. Vienam e-pakalpojumi ir atvieglojums, citiem – nepārvarams slogs. Diskusijas tik tiešām bieži atgādina Imanta Ziedoņa epifānijā rakstīto, kur vienam ķiploks smaržo, bet otrs tikpat labi var apgalvot, ka – smird.

Piemēram, sistemātiski dati par skolu tehnisko nodrošinājumu un iedzīvotāju digitālajām prasmēm palīdzētu izprast, kā uzlabot attālinātas mācības un attiecīgi plānot iepirkumus. Mēs zinām, ka bērniem trūkst datoru, bet – cik, kur, kādās sociālās grupās, reģionos un kādiem mērķiem – nav skaidras atbildes. Ir viedokļi un individuāla pieredze. Emocionāli ir viegli argumentēt, ka daudziem bērniem ir liegts mācīties, ja nav datora. No otras puses, Izglītības un zinātnes ministrijas pārstāvji norāda, ka pavasarī iegādātās ierīces netiek izmantotas.

Kvalitatīvu vakcinācijas plānu ir iespējams izstrādāt tikai tad, ja ir nepieciešamie dati par ikvienu iedzīvotāju grupu, pieejamiem medicīnas darbiniekiem, darba organizāciju, vakcīnu piegādi un vakcinācijas gaitu. Dati ļauj ne tikai modelēt rīcības scenārijus, bet dod iespēju pārraudzīt situāciju ikvienam, tai skaitā iedzīvotājiem, un ātri precizēt vakcinācijas gaitu, ja rodas problēmas.

Mana darbības joma ir valsts digitālā politika, un es esmu pārliecināta, ka tehnoloģijas piedāvā neskaitāmas izvēles iespējas uzlabot dzīvi katram un sabiedrībai kopumā. Taču tehnoloģijas nevada mūsu dzīvi, to nosaka cilvēki. Arī valsts politikā ir jāizdara izvēle un jāizvirza prioritātes, jāseko to īstenošanai un sasniegtajam rezultātam, izmantojot tehnoloģiju sniegtās iespējas. Pasaules prakse rāda, ka digitālie risinājumi arvien labāk ļauj pielāgot pakalpojumus klienta vajadzībām. Tā visa pamatā ir dati un analītika. Kamēr mēs politiku veidosim, vadoties no sociālo aptauju rezultātiem vai arī ierēdniecības spējām uzrakstīt labu projektu un tā izpildes atskaiti, mēs riskēsim arvien vairāk attālināties no mūsu iedzīvotāju reālajām vajadzībām.

Izmantot datus atbildīgi

Datu apguve un analītika nav viennozīmīgs un vienkāršs jautājums. Tā nav ne tabula ar cipariem, ne arī iedzīvotāju aptaujas anketa. Tie ir "dzīvi" dati, kas, pateicoties mūsdienu tehnoloģijām, atspoguļo ikdienas gaitas. Diemžēl pēdējos gados dati ir izmantoti ļaunprātīgi, lai izsekotu cilvēkus, lai novērotu ieradumus un ar tiem manipulētu, tai skaitā informatīvajā telpā. Tomēr šī pieredze nedrīkst kļūt par šķērslī valsts pārvaldes darba uzlabošanai. Gluži pretēji – ir mērķtiecīgi jāizmanto un jāveido tehniski risinājumi, kur datus iegūst anonīmi, tos analizē un modelē bez iespējas identificēt konkrēto iedzīvotāju. Tāpat datu iegūšanu un analītiku nekādā ziņā nevar īstenot slēpti, bet gluži otrādi – ar izpratni un neatlaidīgu skaidrošanas darbu, kur, kā un kādiem nolūkiem dati tiek apkopoti un anonīmi izmantoti. Datu aizsardzībai jau pastāv tiesisks regulējums, ko nepieciešams pilnveidot tālāk. Šie visi soļi veicami, lai atgūtu iedzīvotāju uzticību gan digitāliem rīkiem, gan valsts pārvaldei.

Dati neaptver visus iedzīvotājus un neatrisina visas problēmas. Nekādā ziņā mēs nevēlamies kļūt par robotiem, ko vada algoritmi. Dati ir tikai viens no komponentiem, bet tie ir kritiski svarīgi sagatavošanas darbā, lai sniegtu priekšlikumus un izsvērtu lēmumus kā biznesā, tā politikā. Tautas vēlēti pārstāvji lēmumu pieņemšanā svērs visus argumentus, bet valsts pārvaldes pārstāvju pienākumus ir piedāvāt reālos datus balstītus priekšlikumus. Tehnoloģiju spējas ir valsts pārvaldes iespēja nevis "savaldzināt" iedzīvotājus Twitter vai uzvarēt Facebook kampaņā, bet gan arvien precīzāk pielāgot valsts politiku iedzīvotāju vajadzībām.

<https://www.president.lv/lv/jaunums/twitter-savaldzinata-vai-datos-balstita-valsts-parvalde>